

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	3
Struktura rynku ppe w podziale na formy pracowniczych programów emerytalnych.....	4
Struktura pracodawców według kryterium siedziby oraz formy prawnej	6
Uczestnicy ppe.....	7
Składki.....	10
Wypłaty i wypłaty transferowe.....	13
Aktywa zgromadzone w ppe	16
Podsumowanie.....	17

Celem poniższego raportu jest prezentacja danych dotyczących pracowniczych programów emerytalnych (ppe). W opracowaniu przedstawiono podstawowe informacje charakteryzujące rynek pracowniczych programów emerytalnych według stanu na dzień 31 grudnia 2009 r., jak również analizę porównawczą wybranych zagadnień przy uwzględnieniu danych za lata 1999-2009.

Wykorzystane w raporcie dane pozyskano od podmiotów zarządzających środkami gromadzonymi w ramach programów oraz od pracodawców prowadzących ppe, którzy, zgodnie z przepisami ustawy o ppe¹, zobowiązani są do przekazywania organowi nadzoru rocznej informacji dotyczącej realizacji prowadzonego programu.²

Wprowadzenie

Pracownicze programy emerytalne działające w ramach III filara zreformowanego systemu ubezpieczenia społecznego stanowią dobrowolną formę oszczędzania na cele emerytalne. Zgodnie z przepisami ustawy o ppe, pracodawca tworzy dla swoich pracowników program umożliwiający gromadzenie środków na przyszłą emeryturę. Do wskazanej w zakładowej umowie emerytalnej instytucji finansowej odprowadzane są środki z tytułu składki podstawowej, którą finansuje pracodawca oraz z tytułu składki dodatkowej wnoszonej dobrowolnie przez uczestników programu z własnych środków.

Stosownie do przepisów ww. ustawy, pracownicze programy emerytalne mogą być prowadzone w jednej z czterech form:

- w formie pracowniczego funduszu emerytalnego,
- w formie umowy o wnoszenie przez pracodawcę składek pracowników do funduszu inwestycyjnego,
- w formie umowy grupowego ubezpieczenia na życie pracowników z zakładem ubezpieczeń jako grupowe ubezpieczenie na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym,
- w formie zarządzania zagranicznego.³

Pracowniczy program emerytalny może być prowadzony przez pracodawcę samodzielnie jako program zakładowy lub też wspólnie z innymi pracodawcami, którzy zdecydowali się na jego realizację na jednakowych warunkach - jako program międzyzakładowy.

Według danych uzyskanych od podmiotów zarządzających, w 2009 r. liczba uczestników pracowniczych programów emerytalnych wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim o 2,6% i wyniosła na koniec 2009 r. prawie **334 tys.** osób, natomiast wartość aktywów zgromadzonych w ramach ppe wzrosła w porównaniu z 2008 r. o 38,5% i na koniec omawianego okresu wyniosła prawie **5,0 mld zł**.

Pracodawcy prowadzący ppe w 2009 r. odprowadzili na konta swoich pracowników składki podstawowe w wysokości **864,4 mln zł**, zaś składki dodatkowe stanowiły kwotę **24,5 mln zł**.

¹ Art. 23 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych (Dz. U. Nr 116 poz. 1207 z późn. zm.).

² Na podstawie raportów otrzymanych przez organ nadzoru do dn. 30.04.2010 r. (do dnia 30.04.2010 r. roczny obowiązek sprawozdawczy dotyczący realizacji prowadzonego programu został zrealizowany przez 98% pracodawców; którzy podlegali obowiązkowi złożenia do organu nadzoru informacji o prowadzonym ppe za rok 2009).

³ Do końca 2009 r. Komisja Nadzoru Finansowego nie wydała żadnej decyzji o wpisie do rejestru ppe programu prowadzonego w formie zarządzania zagranicznego.

Porównując odpowiednie dane z 2008 r. stwierdzić można, że do pracowniczych programów wpłynęło o 7,2% składek podstawowych więcej niż w 2008 r. przyrost składek był niższy o około 4 pkt. proc. w stosunku do przyrostu zanotowanego w 2008 r.

Liczba wniosków o wpis programu do rejestru ppe złożonych w 2009 r. spadła w porównaniu z rokiem ubiegłym o 44%. W 2008 r. wpłynęło 75 wniosków, zaś w 2009 r. 42 wnioski. W efekcie w 2009 r. do rejestru ppe wpisanych zostało 49 nowych programów (o 28 programów mniej niż w 2008 r.). Liczba nowowpisanych programów przewyższa liczbę złożonych w 2009 r. wniosków, bowiem w trakcie roku zostały wpisane do rejestru ppe również te programy, o utworzenie których pracodawcy wnioskowali pod koniec 2008 r. Biorąc pod uwagę preferencje co do formy programów zarejestrowanych w 2009 r. zauważyć należy, iż umowa ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, jak również umowa z funduszem inwestycyjnym były wybierane niemal równie często - odpowiednio: 26 i 21 programów zostało utworzonych w tych formach. W 2009 r. jedynie dwu programom nadano formę pracowniczego funduszu emerytalnego.

W 2009 r. wykreślono z rejestru ppe 32 programy (o 17 więcej niż w 2008 r.). Od 1999 r. łącznie wykreślono z rejestru ppe 180 programów.

Tabela 1: Wybrane dane dot. rynku ppe w latach 1999-2009

Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Liczba działających ppe	3	29	150	182	207	342	906	974	1 019	1 078	1 099
Liczba uczestników ppe (w tys.)	0,03	5,39	55,27	81,22	96,48	129,09	260,25	281,53	312,12	325,01	333,54
Wartość składek podstawowych odprowadzonych w danym roku (w mln zł)	0,03	4,50	68,68	195,93	211,08	255,95	397,80	670,37	724,24	806,01	864,43
Wartość składek dodatkowych odprowadzonych w danym roku (w mln zł)	0,00	0,05	2,02	6,51	12,19	11,66	15,83	22,67	23,33	25,95	24,49
Wartość zgromadzonych aktywów na koniec roku (w mln zł)	0,03	4,73	71,23	279,83	526,97	919,45	1 695,47	2 793,15	3 806,44	3 607,74	4 998,24
Średnia roczna składka podstawowa na uczestnika (w zł)	bd.	bd.	bd.	bd.	bd.	2 705	2 445	2 818	2 845	2 975	3 115
Średnia roczna składka dodatkowa na uczestnika (w zł)	bd.	bd.	bd.	bd.	bd.	1 025	1 042	1 127	1 013	1 001	915
Średnia wartość rachunku ppe na koniec roku na uczestnika (w zł) ⁴	bd.	bd.	bd.	bd.	bd.	8 152	8 710	10 318	12 825	11 325	15 180

* - brak danych

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

W 2009 r. zanotowano wzrost wartości zgromadzonych środków w ppe o 1.390,5 mln zł, co skutkowało zwiększeniem się o 3,9 tys. zł przeciętnej wartości środków zgromadzonych na rachunku uczestnika ppe.

Struktura ppe w podziale na formy pracowniczych programów emerytalnych

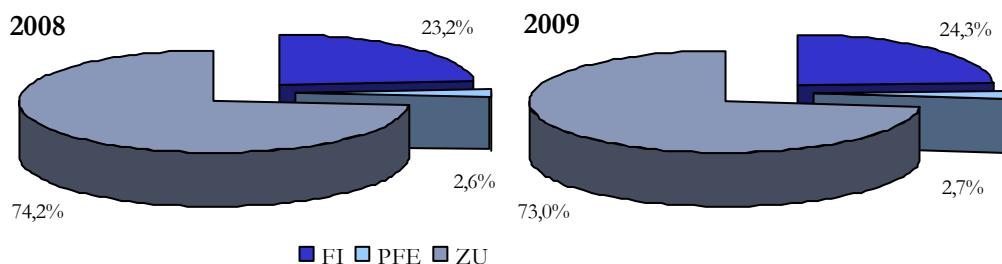
Na koniec 2009 r. w rejestrze ppe wpisanych było **1099** programów, prowadzonych przez 1132 pracodawców⁵, w tym:

⁴ Średnia wyliczona jako iloraz wartości środków w ramach ppe na koniec roku i średniej liczby uczestników z początku i końca roku.

⁵ Część pracodawców realizuje programy o charakterze międzyzakładowym.

- **802** - w formie umowy grupowego ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym,
- **267** - w formie umowy o wnoszenie przez pracodawcę składek pracowników do funduszu inwestycyjnego,
- **30** - w formie pracowniczego funduszu emerytalnego.

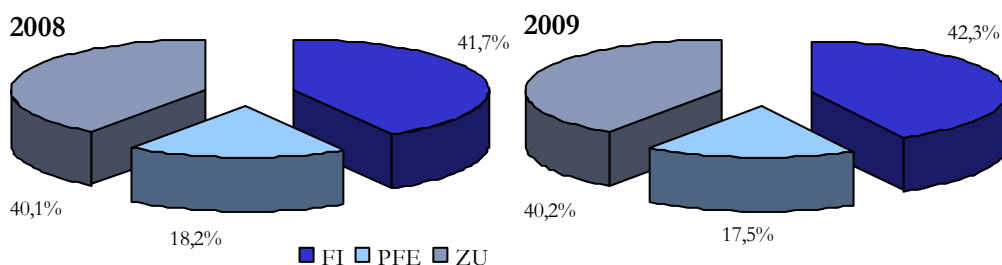
Wykres 1: Struktura ppe według liczby programów w poszczególnych formach

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Najczęściej realizowaną formą ppe w 2009 r. były, podobnie jak w latach poprzednich, programy w formie ubezpieczeniowej, jednakże udział tej formy zmniejszył się w 2009 r. o około 1 pkt proc. w porównaniu do 2008 r. na rzecz ppe w formie umowy z funduszem inwestycyjnym.

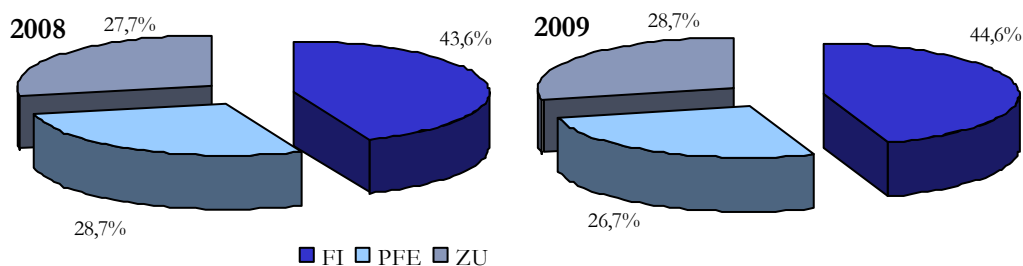
Wykres 2: Struktura ppe według liczby uczestników w poszczególnych formach

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Na koniec 2009 r. w pracowniczych programach emerytalnych uczestniczyło 333,5 tys. osób, o 8,5 tys. osób więcej niż w roku poprzednim. Odnotowany wzrost liczby uczestników dotyczył przede wszystkim programów realizowanych jako umowa z funduszem inwestycyjnym – o 5,6 tys. osób oraz ppe w formie umowy grupowego ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym – o 3,8 tys. osób. Natomiast zmniejszyła się liczba członków pracowniczych funduszy emerytalnych: o 0,9 tys. osób.

Wykres 3: Struktura ppe według wartości aktywów w poszczególnych formach

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Aktywa zgromadzone w pracowniczych programach emerytalnych według stanu na 31 grudnia 2009 r. miały wartość 4.998 mln zł. W 2009 r. nastąpił znaczący wzrost wartości aktywów zgromadzonych w ppe – o kwotę 1,391 mln zł (o blisko 40% w porównaniu do 2008 r.). Dynamika wzrostu jest porównywalna z rocznym tempem przyrostu aktywów odnotowywanym przed wystąpieniem kryzysu finansowego.

Największy wzrost, o 658,0 mln zł, odnotowano w aktywach programów realizowanych z funduszem inwestycyjnym. Aktywa ppe realizowanych w formie ubezpieczeniowej wzrosły o 435,5 mln zł, zaś aktywa pracowniczych funduszy emerytalnych o 297,0 mln zł. Analizując strukturę rynku według wartości aktywów zgromadzonych w poszczególnych formach zauważyć należy zmniejszenie udziału aktywów pracowniczych funduszy emerytalnych (o około 2 pkt proc.) na rzecz wzrostu udziału aktywów w pozostałych dwu formach (po około 1 pkt proc. w każdej formie).

Struktura pracodawców według kryterium siedziby oraz formy prawnej

Według stanu na 31 grudnia 2009 r., najwięcej pracodawców prowadzących ppe działało na terenie województw: mazowieckiego, śląskiego oraz wielkopolskiego i udział ten kształtował się na podobnym poziomie jak w roku poprzednim.

Tabela 2: Udział pracodawców w rynku ppe w podziale na województwa (stan na dzień 31.12.2009 r.)

Województwo	Udział działających pracodawców w rynku ppe
dolnośląskie	5,9%
kujawsko-pomorskie	4,7%
lubelskie	2,5%
lubuskie	1,8%
łódzkie	6,5%
małopolskie	8,8%
mazowieckie	17,7%
opolskie	3,6%
podkarpackie	3,8%
podlaskie	2,5%
pomorskie	9,4%
śląskie	14,0%
świętokrzyskie	1,8%
warmińsko-mazurskie	2,4%
wielkopolskie	11,7%
zachodniopomorskie	2,9%

Źródło: UKNF - dane z rejestru ppe, obliczenia własne

Z danych zamieszczonych w tabeli poniżej wynika, że niespełna 72% ogółu pracodawców prowadzących ppe, to spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółki akcyjne.

Tabela 3: Udział pracodawców w rynku ppe w podziale na formę prawną (stan na dzień 31.12.2009 r.)

Forma prawna pracodawcy	Udział działających pracodawców w rynku ppe
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	48,2%
Spółka akcyjna	23,4%
Spółdzielnia	11,6%
Osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą	6,1%
Spółka jawna	3,9%
Jednostka badawczo-rozwojowa	1,1%
Państwowa jednostka organizacyjna posiadająca osobowość prawną	1,1%
Spółka cywilna	1,0%
Oddział przedsiębiorców zagranicznych	0,7%
Szkoła wyższa	0,4%
Fundacja	0,4%
Stowarzyszenie	0,4%
Przedsiębiorstwa państwowe	0,3%
Inne	1,4%

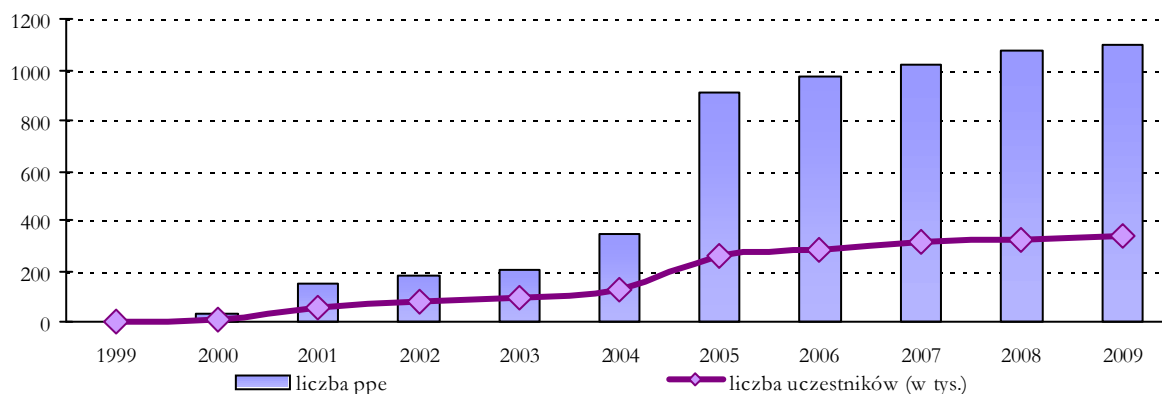
Źródło: UKNF - dane z rejestru ppe, obliczenia własne

Uczestnicy ppe

Liczba uczestników pracowniczych programów emerytalnych na koniec 2009 r. wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim o około 8,5 tys. osób i wyniosła **333,5 tys.** uczestników.

Poniższy wykres prezentuje podstawowe dane liczbowe dotyczące ppe: liczbę programów oraz liczbę uczestników w latach 1999-2009.

Wykres 4: Rozwój ppe – liczba programów oraz liczba uczestników ppe w latach 1999-2009

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe, obliczenia własne

W omawianym okresie wpisano do rejestru ppe 42 pracownicze programy, dla porównania w 2008 r. 75, ponadto nastąpił wzrost liczby uczestników o 8,5 tys. osób, dla porównania w 2008 r. 12,9 tys. osób. Najwięcej uczestników, podobnie jak w 2008 r., przybyło w programach w formie umowy

z funduszem inwestycyjnym, w 2009 r. było to 5,6 tys. osób (wzrost o 4,1%). Od 2008 r. uczestnicy programów w formie umowy z funduszem inwestycyjnym (141,2 tys. osób), w porównaniu z pozostałymi formami, stanowią najliczniejszą grupę.

Tabela 5: Liczba uczestników czynnych i biernych w ppe (w tys.)

Forma ppe	Liczba uczestników czynnych		Liczba uczestników biernych	
	2008	2009	2008	2009
FI	121,0	123,2	14,6	18,0
PFE	38,3	36,4	20,9	22,0
ZU	118,0	118,1	12,2	15,9
Ogółem ppe	277,3	277,7	47,7	55,9

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

W 2009 r. jedynie w przypadku programów w formie pracowniczego funduszu emerytalnego odnotowano spadek liczby uczestników, który trwa od 2006 r. średniorocznie o około 1,3%. Pracownicze programy w formie umowy z zakładem ubezpieczeń posiadały od 2005 r. do 2007 r. największą liczbę uczestników ppe, natomiast w 2009 r. z liczbą 134,0 tys. osób znalazły się na drugim miejscu pod względem liczby uczestników ppe.

Na koniec 2009 r. 83,2% osób objętych dobrowolnym zabezpieczeniem emerytalnym w ramach ppe stanowili **uczestnicy czynni**, czyli osoby, na rzecz których w ostatnim kwartale pracodawca odprowadził składki podstawowe. W 2009 r. wskaźnik ten spadł o około 2,1 pkt proc. na korzyść uczestników biernych. Pozostałe 16,8% stanowili **uczestnicy bierni**, tzn. osoby na rzecz których pracodawca nie odprowadzał składek, w szczególności w przypadku ustania uczestnictwa w ppe, wskutek wypowiedzenia udziału w programie lub zmiany pracodawcy.

Wskaźnik uczestnictwa w pracowniczych programach emerytalnych na koniec 2009 r., wyznaczony jako stosunek liczby uczestników, na rzecz których wnoszone są składki do programów oraz liczby osób zatrudnionych u pracodawców prowadzących ppe, wyniósł około 78% i wzrósł o około 3 pkt. proc. w stosunku do roku poprzedniego.

Wyższym wskaźnikiem uczestnictwa charakteryzowały się programy w formie pracowniczego funduszu emerytalnego oraz w formie umowy z funduszem inwestycyjnym (wskaźnik uczestnictwa na poziomie 79%), zaś nieco niższym – w formie umowy z zakładem ubezpieczeń (76%).

Zdecydowana większość uczestników czynnych (prawie 91%) nie wносиła w 2009 r. składek dodatkowych, zatem w przypadku tej grupy uczestników środki wnoszone w ramach ppe pochodziły wyłącznie z finansowanych przez pracodawców składek podstawowych. Ich wysokość, określona w zakładowej umowie emerytalnej, może wynosić nie więcej niż 7% wynagrodzenia będącego podstawą naliczania obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne.

Udział uczestników, którzy w omawianym okresie zdecydowali się na wnoszenie składki dodatkowej w ogólnej liczbie składkujących kształtował się na poziomie 9% i nieznacznie obniżył się w stosunku do roku poprzedniego (o 0,4 pkt. proc.)

Od 2005 r. do 2008 r. zaobserwowano tendencję do nieznacznego wzrostu omawianego wskaźnika o około 0,5 pkt proc. rocznie, kiedy to nastąpiło znaczne obniżenie tego wskaźnika w stosunku do maksymalnego poziomu wskaźnika w wysokości 11-12% odnotowanego w latach 2003-2004.

Tabela 6: Udział uczestników wnoszących składki dodatkowe w liczbie uczestników czynnych ogółem

Forma ppe	Udział uczestników wnoszących składki dodatkowe w ogólnej liczbie uczestników składkujących	
	2008	2009
FI	11,7%	11,5%
PFE	10,0%	9,6%
ZU	7,9%	7,3%
Ogółem ppe	9,8%	9,4%

Źródło: UKNF - dane pozyskane od pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Ze zgromadzonych danych wynika, iż w co drugim realizowanym w 2009 r. programie uczestniczyło nie więcej niż 50 osób, natomiast w co piątym programie uczestniczyło ponad 200 pracowników. Ogółem w 2009 r. ponad 78% programów stanowiły ppe, w których uczestniczyło maksymalnie 200 osób.

Tabela 7: Struktura rynku ppe według wielkości programów (stan na dzień 31.12.2009 r.)

Liczba uczestników programu	Udział w rynku według wielkości ppe
do 50	48,8%
51-100	15,7%
101-200	13,7%
201-300	5,3%
301-400	3,6%
401-500	2,2%
501-1000	4,7%
1001-1500	2,4%
1501-2000	0,8%
powyżej 2000	2,8%
Ogółem ppe	100,0%

Źródło: UKNF - dane pozyskane od zarządzających ppe, obliczenia własne

Zbliżone do powyższych wnioski wynikają także z analizy struktury rynku według wielkości pracodawcy mierzonej liczbą zatrudnionych pracowników.

Tabela 8: Struktura rynku ppe według wielkości pracodawców prowadzących ppe

Poziom zatrudnienia	Udział w rynku pracodawców prowadzących ppe według wielkości zatrudnienia	
	2008	2009
do 50 pracowników	40,3%	41,8%
51-100 pracowników	35,8%	35,5%
101-200 pracowników	10,6%	9,4%
powyżej 500 pracowników	13,3%	13,3%

Źródło: UKNF - dane pozyskane od pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Składki

Zgodnie z ustawą o ppe, wysokość składki podstawowej określają zapisy zakładowej umowy emerytalnej i może być ona ustalona procentowo od wynagrodzenia, w jednakowej kwocie dla wszystkich uczestników lub też procentowo od wynagrodzenia z określeniem jej maksymalnej kwotowej wysokości.

Na 1099 funkcjonujących ppe na koniec 2009 r., w przypadku 781 programów wysokość finansowanej przez pracodawcę składki została określona jako procent od wynagrodzenia. W pozostałych programach wysokość składki podstawowej została określona kwotowo i mieściła się w przedziale od 10 do 300 zł w ppe prowadzonych w formie umowy z funduszem inwestycyjnym oraz od 7 do 410 zł w programach w formie umowy z zakładem ubezpieczeń. W przypadku ppe prowadzonego w formie pracowniczego funduszu emerytalnego we wszystkich programach wysokość składki podstawowej została określona procentowo. Analizując dane przedstawione w tabeli poniżej, zauważono wyraźne zmniejszenie się udziału ppe, gdzie wysokość składki podstawowej zapisana w umowie zakładowej została określona procentowo w przedziale do 1%. Proporcje w udziale liczby ppe, gdzie wysokość składki określona jest kwotowo lub procentowo nie zmieniły się w stosunku do danych liczbowych za rok 2008.

Tabela 9: Wysokość składki podstawowej określona w zakładowej umowie emerytalnej

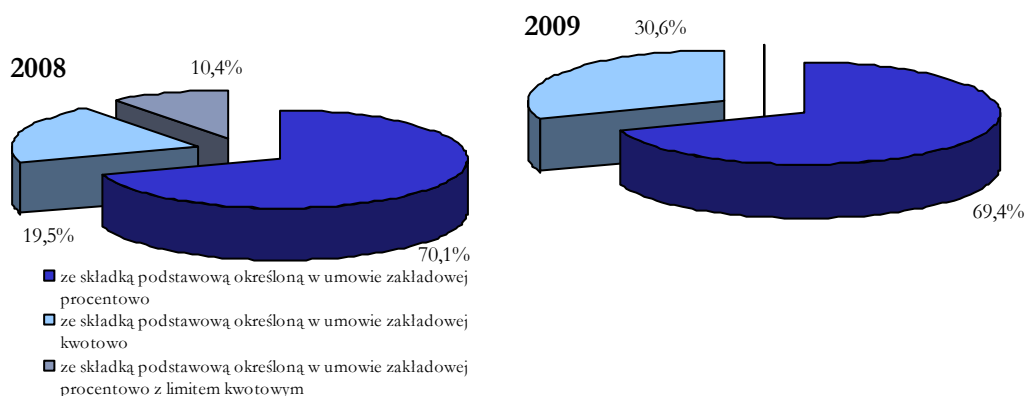
Składka podstawowa w umowie zakładowej	Liczba ppe		Udział w rynku	
	2008	2009	2008	2009
poniżej 1%	23	7	2,1%	0,6%
1%-1,99%	23	19	2,1%	1,7%
2%-2,99%	68	69	6,3%	6,3%
3%-3,99%	94	86	8,7%	7,8%
4%-4,99%	77	80	7,1%	7,3%
5%-5,99%	110	121	10,2%	11,0%
6%-6,99%	58	54	5,4%	4,9%
7,00%	336	345	31,2%	31,4%
wysokość składki określona kwotowo	312	318	28,9%	28,9%
Ogółem ppe	1 078	1 099	100,0%	100,00%

Źródło: UKNF – dane z rejestru ppe, obliczenia własne

Wśród 49 wpisanych w 2009 r. do rejestru ppe programów, 70% ppe to programy ze składką podstawową określoną procentowo, natomiast pozostała część to programy z wysokością składki podstawowej określoną kwotowo. W odróżnieniu od ppe wpisanych w 2008 r., gdzie wpisano 4 ppe z określoną składką procentową z limitem kwotowym, w 2009 r. nie wpisano do rejestru ppe tego rodzaju programów. Wśród ppe wpisanych do rejestru w 2009 r. ze składką podstawową określoną w umowie zakładowej procentowo, 38% to programy z wysokością składki podstawowej na poziomie 6-7%. W 15 nowoutworzonych ppe, składkę podstawową w umowie zakładowej określono kwotowo.

Wysokość tej składki określano na poziomie od 25 zł do 116 zł – najczęściej 100 zł (6 ppe) oraz 50 zł (5 ppe).

Wykres 5: Struktura utworzonych ppe w 2009 r. według sposobu określenie składki podstawowej

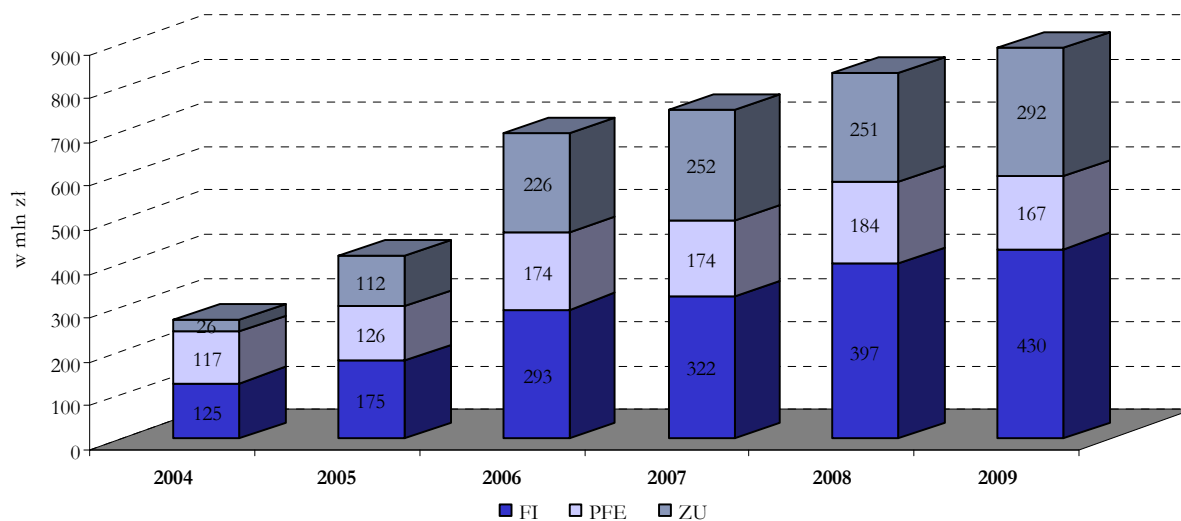
Źródło: UKNF - dane z rejestru ppe, obliczenia własne

W 2009 r. do pracowniczych programów emerytalnych odprowadzono łącznie prawie **888,9 mln zł** składek, w tym **864,4 mln zł** z tytułu składek podstawowych i **24,5 mln zł** z tytułu składek dodatkowych. Łączna suma składek odprowadzonych w omawianym okresie wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim o 6,8% (analogiczny wskaźnik dla roku poprzedniego to 11,3%).

W 2009 r. przyrost składki odnotowano nie we wszystkich formach ppe: składki odprowadzone przez pracodawców do ppe w formie pracowniczego funduszu emerytalnego zmniejszyły się o 9,2% w stosunku do 2008 r. (o 17,0 mln zł), co było głównie skutkiem zmniejszenia się liczby uczestników w tej formie o 0,9 tys. osób. Natomiast w ppe realizowanych w formie umowy z zakładem ubezpieczeń oraz umowy z funduszem inwestycyjnym, w 2009 r. odprowadzone składki wzrosły odpowiednio o 16,3% oraz 8,3% w stosunku do 2008 r. (o 41,0 oraz 33,0 tys. zł).

Poniższy wykres prezentuje łączną sumę składek w poszczególnych formach odprowadzonych w ostatnich 5 latach.

Wykres 6: Łączna suma składek odprowadzonych w danym roku w latach 2004-2009

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Do 2003 r. najczęściej składek odprowadzano do pracowniczych funduszy emerytalnych, natomiast od 2004 r. tendencja ta zmieniła się i najwyższe kwoty składek odprowadzane są do funduszy inwestycyjnych. Jak wspomniano wyżej, w 2009 r. najwyższy kwotowo przyrost składek odnotowano w ppe w formie umowy z zakładem ubezpieczeń.

Suma składek podstawowych odprowadzanych w 2009 r. przez pracodawców na rzecz uczestników stanowiła ponad 97% łącznej kwoty składek odprowadzonych na rachunki uczestników w omawianym okresie i wskaźnik ten nie zmienił się w stosunku do poprzedniego roku.

Wskazując na proporcje pomiędzy wielkością składek podstawowych i dodatkowych odprowadzanych w ramach ppe, należy pamiętać, iż znowelizowana ustawa o ppe, która weszła w życie z dniem 1 czerwca 2004 r. wprowadziła limit kwoty składek dodatkowych, które mogą być wpłacone przez uczestnika ppe w danym roku (limit ten określony został w wysokości odpowiadającej trzykrotności limitu obowiązującego w IKE). Ustawą z dnia 6 listopada 2008 r. o zmianie ustawy o indywidualnych kontach emerytalnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 220, poz. 1432) wprowadzono przepis, na mocy którego suma składek dodatkowych wniesionych przez uczestnika ppe do jednego programu w ciągu roku kalendarzowego nie może przekroczyć kwoty odpowiadającej czteroipółkrotności przeciętnego prognozowanego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej na dany rok. W 2009 r. była to kwota 14,4 tys. zł.

Średnia wysokość składki dodatkowej w ppe, podobnie jak i wartość środków wnoszonych w ramach IKE, kształtowała się w 2009 r. znacznie poniżej wyznaczonych limitów: wysokość średniej wpłaty na IKE wyniosła 1.850 zł (w 2008 r. 1.561 zł), natomiast średnia roczna składka dodatkowa⁶ na jednego uczestnika ppe w 2009 r. wyniosła 915 zł (w 2008 r. 1.001 zł). Powyższe wartości świadczą o stosunkowo malej skłonności do oszczędzania na cele emerytalne z własnych środków, nie są zaś związane z ustawowymi ograniczeniami w zakresie limitów kwot, jakie mogą być wpłacone do ppe.

Dane z lat 2004-2009 wskazują na wyraźną tendencję nie tylko niskiego udziału składki dodatkowej w składkach ogółem, ale zmniejszania się tego wskaźnika: z 4,4% w 2004 r. do 2,8% w 2009 r. Powyższe zjawisko w części wynika z faktu, iż w programach zarejestrowanych w ostatnich latach skłonność uczestników do wnoszenia składek dodatkowych była mniejsza niż w ppe utworzonych w latach wcześniejszych. W prawie 60% programów zarejestrowanych w 2006 i 2007 r. żaden z uczestników nie wносił składek dodatkowych. Odsetek uczestników wnoszących składki dodatkowe w stosunku do liczby uczestników, za których pracodawca odprowadzał składki w 2009 r. wyniósł 9,4% (w 2008 r. 9,8%).

Średnia roczna składka podstawowa przypadająca na jednego uczestnika ppe w 2009 r. wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim o 140 zł i w skali całego rynku wyniosła 3,1 tys. zł (w 2008 r. 3,0 tys. zł).

⁶ Średnia wyliczona jako iloraz wartości sumy składek dodatkowych odprowadzonych w ramach ppe w 2007 r. i średniej liczby uczestników wnoszących składki dodatkowe z początku i końca roku.

Średnia roczna składka dodatkowa odprowadzona przez uczestnika do ppe w omawianym okresie spadła o 86 zł w porównaniu do średniej obliczonej za 2008 r. i wyniosła nieco powyżej 0,9 tys. zł (w 2008 r. 1,0 tys. zł).

Tabela 10: Wysokość średniej rocznej składki podstawowej i dodatkowej na uczestnika (w zł)

Forma ppe	Średnia roczna składka podstawowa ⁷		Średnia roczna składka dodatkowa	
	2008	2009	2008	2009
FI	3 395,4	3 413,5	1 731,7	1 451,3
PFE	4 469,2	4 324,1	1 036,2	955,9
ZU	2 073,5	2 424,8	624,8	630,5
Rynek ppe	2 974,9	3 115,2	1 000,8	915,0

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Przeciętna wysokość składki podstawowej i dodatkowej przypadająca na jednego uczestnika ppe, była w 2009 r., podobnie jak w 2008 r., najwyższa w programach prowadzonych w formie pracowniczego funduszu emerytalnego, najniższa zaś w ppe prowadzonych w formie umowy z zakładem ubezpieczeń. Relacja ta utrzymuje się od 2005 r. Natomiast w latach 2002-2004 średnie składki podstawowe dla ppe prowadzonych w formie funduszu emerytalnego oraz w formie funduszu inwestycyjnego kształtowały się na podobnym poziomie.

W programach prowadzonych w formie umowy z zakładem ubezpieczeń, gdzie zanotowano najwyższy przyrost kwotowy składek podstawowych, średnia składka podstawowa w 2009 r. wyrosła o 351 zł. Natomiast w ppe w formie umowy z funduszem inwestycyjnym wspomniany wyżej przyrost kwotowy składek dodatkowych to wynik zwiększenia się liczby uczestników w tej formie, a nie wynik wzrostu przeciętnych składek, gdyż średnia składka wzrosła o 18 zł. Jedynie w ppe w formie umowy z pracowniczym funduszem emerytalnym przeciętna odprowadzana przez pracodawcę składka podstawowa zmniejszyła się o 145 zł.

W 2009 r. odnotowano na rynku ppe, podobnie jak w latach 2007-2008, spadek średniej składki dodatkowej wnoszonej przez uczestników ppe. Biorąc pod uwagę formę ppe, spadek zanotowano w dwu formach: z pracowniczym funduszem emerytalnym o 280 zł, zaś w formie umowy z funduszem inwestycyjnym o 80 zł. Nieznacznie wzrosła kwota średniej składki dodatkowej przypadająca na uczestnika w programach prowadzonych w formie umowy z zakładem ubezpieczeń.

Z danych otrzymanych od podmiotów zarządzających ppe wynika, że w 2009 r. instytucje te, oprócz składek otrzymanych z ppe, zostały zasilone wpłatami transferowymi w wysokości 19,5 mln zł, z czego jedynie 4,3 tys. zł to wpłaty transferowe z IKE, natomiast pozostała część to wpłaty transferowe otrzymane z innego ppe.

Wyплаты i wypłaty transferowe

Zgodnie z ustawą o ppe, zgromadzone przez uczestnika na jego rachunku środki mogą podlegać wypłacie, wypłacie transferowej (do innego ppe lub na IKE) lub zwrotowi. Przesłanki do wycofania

⁷ Średnia wyliczona jako iloraz wartości sumy składek podstawowych odprowadzonych w ramach ppe w 2006 r. i średniej liczby uczestników, na rzecz których pracodawca odprowadzał składki podstawowe z początku i końca roku.

środków z programu, w każdym z wyżej wymienionych przypadków, są szczegółowo określone przepisami prawa.

Wypłata zgromadzonych oszczędności może nastąpić:

- na wniosek uczestnika po osiągnięciu przez niego 60 roku życia,
- po przedstawieniu przez niego decyzji o przyznaniu prawa do emerytury,
- po ukończeniu 55 roku życia,
- na wniosek osoby uprawnionej - w przypadku śmierci uczestnika,
- bez wniosku uczestnika w przypadku ukończenia przez niego 70 lat (o ile wcześniej nie wystąpił z wnioskiem o wypłatę środków).

W 2009 r. zgodnie z powyższymi przesłankami na rzecz osób uprawnionych lub uposażonych **wypłacono łącznie kwotę 112,7 mln zł**, o prawie 20 mln zł więcej niż w 2008 r. Wypłaty te dotyczyły około **8,8 tys. uczestników** ppe, co oznacza, że około 3 tys. osób więcej niż w 2008 r. otrzymało wypłaty, a średnia wartość wypłaconych środków przypadających na 1 osobę wzrosła o 2 tys. zł i wyniosła 12,9 tys. zł.

Tabela 11: Wysokość wypłat oraz średnia wartość wypłaty przypadająca na 1 uczestnika

Forma ppe	Kwota wypłat (w tys. zł)		Średnia wypłata na uczestnika (w zł)	
	2008	2009	2008	2009
FI	29 974,5	44 964,9	9 780	16 303
PFE	27 427,5	20 801,1	14 293	17 711
ZU	35 418,2	46 898,3	9 974	9 746
Rynek ppe	92 820,1	112 664,3	10 875	12 888

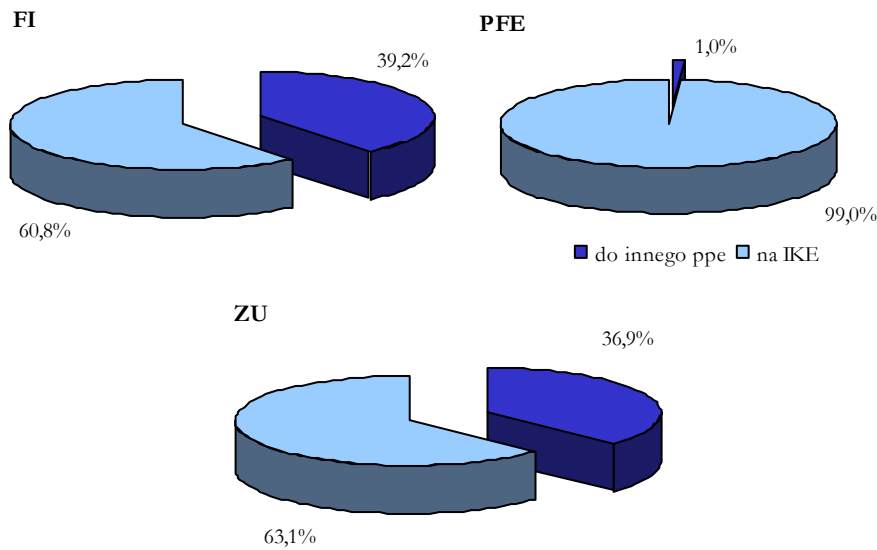
Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Najwyższy udział w wypłatach miały zakłady ubezpieczeń (46,9 mln zł) i fundusze inwestycyjne (45 mln zł), w tych instytucjach wypłacono łącznie ponad 80% kwoty wypłat dokonanych na rzecz uprawnionych lub uposażonych.

W ppe w formie pracowniczego funduszu emerytalnego istnieje możliwość wypłaty środków z programu w przypadku rozwiązania małżeństwa przez rozwód lub unieważnienia małżeństwa, gdy środki zgromadzone na rachunku członka pracowniczego funduszu były objęte małżeńską wspólnością majątkową. Z danych pozyskanych od instytucji finansowych zarządzających ppe wynika, że w 2009 r. z tego tytułu wypłacono 112,5 tys. zł.

Zgodnie z ustawą o ppe, zgromadzone przez uczestnika środki mogą zostać także przetransferowane do ppe prowadzonego przez innego pracodawcę lub też na indywidualne konto emerytalne. W omawianym okresie dokonano transferu zgromadzonych środków na kwotę **85,2 mln zł** (o ponad 50% mniej niż w 2008 r.). Jedynie w ppe w formie umowy z zakładem ubezpieczeń wartość wypłat transferowych była wyższa niż w 2008 r.

Wykres 7: Struktura wypłat transferowych w 2009 r. w poszczególnych formach ppe

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Tabela 12: Wartość wypłat transferowych do ppe prowadzonego przez innego pracodawcę dokonanych z programów w poszczególnych formach

Forma ppe	Kwota wypłat transferowych dokonanych do innego ppe (w tys. zł)		Struktura (w %)	
	2008	2009	2008	2009
FI	58 318,4	11 255,5	55,6%	49,5%
PFE	323,6	264,2	0,3%	1,2%
ZU	46 194,3	11 220,8	44,1%	49,3%
Rynek ppe	104 836,3	22 740,5	100,0%	100,0%

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Wypłaty transferowe do ppe prowadzonego przez innego pracodawcę dotyczyły około 2,9 tys. osób, co oznacza, że średnia wypłata transferowa na jednego uczestnika pomiędzy ppe wyniosła około 7,8 tys. zł.

Zgodnie z informacjami uzyskanymi od podmiotów zarządzających środkami w ppe, w 2009 r. uczestnicy pracowniczych programów emerytalnych przetransferowali ponad 62,5 mln zł na indywidualne konta emerytalne. Wypłaty transferowe z ppe na IKE dotyczyły 5,2 tys. osób. Średnia wypłata transferowa środków z ppe na rachunek IKE w omawianym okresie wyniosła w 2009 r. 12,1 tys. zł.

Tabela 13: Wypłaty transferowe na IKE

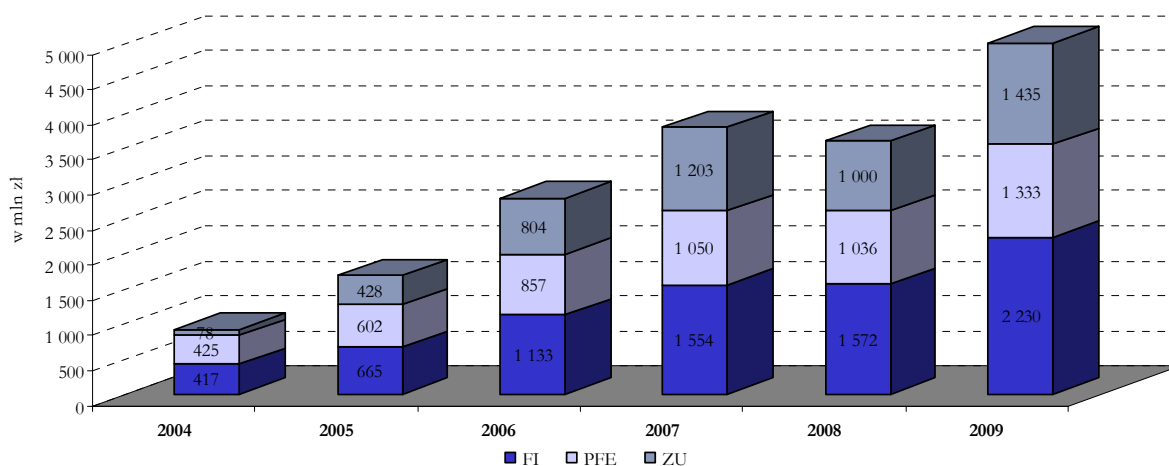
Wyszczególnienie	2008	2009
Liczba wypłat transferowych	3 468	5 175
Wartość wypłat transferowych (w tys. zł)	52 523	62 456
Średnia wypłata transferowa na rachunek IKE (w tys. zł)	15,1	12,1

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Aktywa zgromadzone w ppe

Wartość zgromadzonych aktywów w ppe na koniec 2009 r. wyniosła prawie **5 mld zł**, co stanowiło wzrost o 38,5% w porównaniu do analogicznych danych za 2008 r. Na powyższe miała wpływ poprawa koniunktury na rynku finansowym w Polsce w 2009 r., co z kolei wpłynęło na wyniki inwestycyjne osiągane przez instytucje finansowe, do których są wnoszone środki w ramach pracowniczych programów emerytalnych.

Wykres 8: Aktywa ppe zgromadzone w poszczególnych instytucjach finansowych w latach 2003-2009 (według stanu na koniec danego roku)

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

W 2009 r. we wszystkich formach ppe zanotowano wzrost wartości aktywów, najwyższy w ppe w formie umowy z zakładem ubezpieczeń oraz w formie umowy z funduszem inwestycyjnym, odpowiednio: 43,6% i 41,9%. Wzrost wartości aktywów w 2009 r. to w części wynik zbilansowania się wpływów i wypływów do i z ppe, a w części wynik działalności inwestycyjnej zarządzającego środkami. W 2009 r. przyrost aktywów ppe przewyższa wpływy netto wnoszone do pracowniczych programów emerytalnych, co oznacza dodatnie wyniki inwestycyjne związane z poprawą sytuacji na rynku finansowym, w odróżnieniu od 2008 r., gdy w większości ppe zanotowano spadek wartości aktywów na skutek kryzysu finansowego z lat 2007-2008.

Największy udział w rynku ppe mierzony wartością zgromadzonych aktywów w 2009 r. miały fundusze inwestycyjne, co ma miejsce od 2005 r. Na koniec 2009 r. wartość zgromadzonych oszczędności w tych instytucjach wynosiła 2 230 mln złotych, co stanowiło 44,6% całkowitej kwoty zgromadzonych środków w ppe. Analizując udział aktywów poszczególnych form ppe w latach 2005-2009 widoczny jest stały wzrost udziału aktywów ppe w formie umowy z funduszem inwestycyjnym oraz tendencja spadkowa w aktywach ppe w formie pracowniczego funduszu emerytalnego, z niewielkim wyjątkiem dla 2008 r., gdy zanotowano wzrost udziału aktywów w tej formie o 1 pkt. proc. (udział 28,7%), a w 2009 r. spadek udziału o 2 pkt. proc. (26,7%).

Wskazana wyżej tendencja spadku udziału aktywów w ppe w formie umowy z pracowniczym funduszem emerytalnym związana jest głównie z obniżeniem wpływu składek w porównaniu do składek,

które wpłynęły do ppe w 2008 r. oraz nieznacznym udziałem noworejestrowanych programów w tej formie (w 2009 r. do rejestru ppe wpisane zostały 2 programy w tej formie), przy jednoczesnym bardziej dynamicznym przyroście nowych ppe w pozostałych dwóch formach (26 nowozarejestrowanych ppe w formie umowy z zakładem ubezpieczeń i 21 w formie umowy z funduszem inwestycyjnym).

W 2009 r. aktywa zgromadzone w ramach ppe w formie umowy z zakładem ubezpieczeń charakteryzowały się najwyższym wskaźnikiem wzrostu (o 43,6%), a ich udział w aktywach ogółem wyniósł prawie 29%. Udział ten wzrastał systematycznie w latach 2005-2007 i wynosił odpowiednio: w 2005 r. - 25%, w 2006 r. - 29%, a w 2007 r. prawie 32%, natomiast w 2008 r. spadł do 28%, aby w 2009 r. ponownie wzrosnąć do 29%.

Podsumowanie

Analizując dane liczbowe dotyczące pracowniczych programów emerytalnych w 2009 r. zauważyć można z jednej strony pozytywne zjawiska, mające bezpośredni związek z poprawą sytuacji na rynkach finansowych, jak dynamiczny wzrost wartości aktywów zgromadzonych w ramach ppe (o 38,5%), ale także szereg zjawisk świadczących o pogarszającej się koniunkturze i sytuacji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorców, co przelożyło się wprost na zdolność pracodawców do realizowania oraz zakładania nowych programów. Funkcjonowanie pracowniczego programu emerytalnego jest bowiem bezpośrednio zależne od kondycji finansowej pracodawcy, który zobowiązany jest do finansowania składek podstawowych za pracowników będących uczestnikami programu. Efekty spowolnienia gospodarczego, zainicjowanego przez kryzys finansowy z lat 2007-2008, widoczne w 2009 r. w sytuacji finansowej pracodawców, ujawniły się na rynku pracowniczych programów emerytalnych poprzez:

- spadek liczby składanych przez pracodawców wniosków o wpis ppe do rejestru prowadzonego przez organ nadzoru; w 2009 r. złożono 42 wnioski, podczas gdy w 2008 r. – 75 wniosków;
- spadek liczby nowozarejestrowanych programów; w 2009 r. odnotowano najniższy roczny przyrost liczby nowych programów, począwszy od 2004 r.: zarejestrowano jedynie 49 nowych ppe (dla porównania w 2008 r. do rejestru wpisano 77 ppe);
- wzrost liczby wykreśleń pracowniczych programów emerytalnych z rejestru prowadzonego przez organ nadzoru w związku z likwidacją programu; w 2009 r. wykreślone zostały 32 programy, ponad dwukrotnie więcej niż w 2008 r.;
- aktywne korzystanie przez pracodawców z ustawowej instytucji zawieszenia na określony okres odprowadzania składek podstawowych; w 2009 r. wydano 29 decyzji o wpisie porozumienia o zawieszeniu naliczania i odprowadzania składek podstawowych do programu (w 2008 r. 1 decyzję w tym przedmiocie).

Do pozytywnych zjawisk obserwowanych w pracowniczych programach emerytalnych w 2009 r. zaliczyć należy wspomniany już wzrost wartości aktywów zgromadzonych na rachunkach uczestników ppe o kwotę blisko 1,4 mld zł. Na wartość tę wpływ miały zarówno opisane poniżej przepływy netto na rachunkach uczestników programów, jak również inne czynniki, do których należy zaliczyć wzrost wynagrodzeń w

gospodarce narodowej, wzrost liczby uczestników ppe, wyniki inwestycyjne osiągane przez instytucje finansowe, do których odprowadzane są składki w ramach programu.

Mimo odnotowanego w 2009 r. spadku tempa przyrostu liczby uczestników ppe, w omawianym okresie kontynuowany był dodatni przyrost liczby uczestników: w 2008 r. o 12,9 tys. osób, a w 2009 r. o 8,5 tys. osób. Według stanu na 31 grudnia 2009 r. dodatkowym zabezpieczeniem emerytalnym objętych było ogółem 333,5 tys. osób.

Przepływ środków na rachunkach uczestników ppe w 2009 r.:

1) wypływ środków z ppe:

- w 2009 r. wypłacono łącznie kwotę 112,7 mln zł, o prawie 20 mln zł więcej niż w 2008 r. Wypłaty te dotyczyły około 8,7 tys. uczestników ppe, około 0,2 tys. osób więcej niż w 2008 r. dokonało dyspozycji wypłaty. W przypadku ppe możliwość dokonania wypłaty może nastąpić jedynie po spełnieniu przesłanek zawartych w ustawie o ppe, stąd wzrost liczby wypłat nie ma bezpośredniego związku z sytuacją na rynku finansowym. Przeciętna wartość wypłaty w 2009 r. wyniosła 12,9 tys. zł (w 2008 r. 10,9 tys. zł),
- w omawianym okresie dokonano wypłat transferowych środków zgromadzonych w ppe na kwotę 85,2 mln zł, z czego prawie 73% stanowiły wypłaty transferowe na IKE. Kwota wycofanych środków z tytułu wypłat transferowych do innego ppe lub na IKE była niższa o 72,2 mln zł w porównaniu do 2008 r. i dotyczyła 8,1 tys. osób (o 0,4 tys. więcej osób niż 2008 r.).

2) wpływ nowych środków do ppe:

- wpływy z tytułu składek podstawowych wyniosły w 2009 r. 888,9 mln zł, co oznacza, że na ppe pracodawcy wpłacili o 7,2% więcej środków niż w roku poprzednim,
- wpływy z tytułu składek dodatkowych wyniosły 24,5 mln zł, co oznacza, że uczestnicy ppe zasilili swoje rachunki o 5,6% niższą kwotą niż w roku poprzednim,

3) wpływy netto, czyli wpływy nowych środków pomniejszone o wypływy kwot z ppe, wyniosły dla rynku ppe 710,6 mln zł, o prawie 123 mln zł więcej niż w 2008 r., natomiast w poszczególnych formach ppe najwyższy wpływ netto zanotowano:

- w funduszach inwestycyjnych 369,8 mln zł,
- w zakładach ubezpieczeń 220,6 mln zł,
- w pracowniczych funduszach emerytalnych 120,0 mln zł.